

SOSYAL BİLGİLER ÖĞRETMENLERİNİN COĞRAFYA KONULARININ
ÖĞRETİMİNDE KULLANDIKLARI YÖNTEM VE TEKNİKLERİN
İNCELENMESİ (Bafra Örneği)*

*An Investigation of The Methods and Techniques Used by Social Studies Teachers in Teaching
Geography Subjects (Bafra Sample)*

Hatice UYANIK¹ ve Sibel TEMİZBAŞ ÖNER²

¹ Akademik unvanı yok, Samsun, haticeuyanik555@gmail.com, orcid.org/ 0000-0001-7605-5591

² Doç. Dr., Sinop Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Sosyal Bilgiler Eğitimi ABD, Sinop, soner@sinop.edu.tr, orcid.org/0000-0003-1524-1176

Araştırma Makalesi/Research Article

Makale Bilgisi

Geliş/Received:

30.05.2023

Kabul/Accepted:

11.09.2023

DOI:

10.18069/firatsbed.1307139

Anahtar Kelimeler

Sosyal bilgiler dersi,
coğrafya, öğretim yöntem
ve teknikler

Keywords

Social studies course,
geography, teaching
methods and technique

ÖZ

Bu araştırmanın temel amacı sosyal bilgiler öğretmenlerinin coğrafya konularının öğretiminde tercih ettikleri yöntem ve teknikleri, karşılaştıkları problemleri belirlemek ve bu problemlere yönelik çözüm ve önerilerinde bulunmaktır. Bu araştırma “Durum Çalışması” deseni kullanılarak gerçekleştirilmiştir. Veriler yarı yapılandırılmış görüşme formları aracılığıyla toplanmıştır. Çalışma grubunu, Samsun ili Bafra ilçesine bağlı ortaokullarda 5. 6. 7. sınıf kademelerinde görev yapan sosyal bilgiler öğretmenleri oluşturmaktadır. Araştırmada 9 Kadın, 11 erkek toplam 20 sosyal bilgiler öğretmeni ile yarı yapılandırılmış görüşmeler yapılmıştır. Araştırmadan elde edilen veriler içerik analizine bağlı olarak çözümlenmiştir. Bu araştırma ile sosyal bilgiler öğretmenlerinin sosyal bilgiler dersi içerisindeki coğrafya konularının öğretilmesinde kullandıkları yöntem ve teknikler ile bu yöntem ve teknikleri kullanırken karşılaştıkları sorunlar tespit edilmiştir. Yapılan araştırmada sosyal bilgiler öğretmenlerinin çoğunlukla geleneksel yöntemleri kullandıkları sonucuna ulaşılmıştır. Çağdaş yöntem ve teknikleri yeterli düzeyde kullanmadıklarını dile getiren öğretmenlerin, bu durumu öğrenci mevcudunun fazla olması, ders müfredatını belirlenen zamana göre yetiştirmek zorunda olmaları ve ekonomik sorunlar gibi çeşitli nedenlere dayandırdıkları tespit edilmiştir.

ABSTRACT

The main purpose of this study is to identify the methods and techniques preferred by social studies teachers in teaching geography subjects, the problems they face and to provide solutions and suggestions for these problems. This research was carried out using the “Case Study” design. Data were collected through semi-structured interview forms. The study group consists of social studies teacher working at the 5th 6th and 7th grade levels in secondary schools in Bafra district of Samsun province. In the study, semi-structured interviews were conducted with a total of 20 social studies teachers, 9 female and 11 male. The data obtained from the research analyzed based on content analysis. With this research, the methods, and techniques that social studies teachers use in teaching geography subjects in social studies lessons and the problems they encounter while using these methods and techniques have been determined. It has been concluded that social studies teachers mostly use traditional methods, in line with the relevant studies in the literature on the subject. It has been determined that the teachers, who do not use modern methods and techniques adequately, attribute this situation to various such as the large number of students, the fact that they have to train the course curriculum according to the determined time and economic problems.

Atıf/Citation: Uyanık, H. ve Temizbaş Öner S. (2024). Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Coğrafya Konularının Öğretiminde Kullandıkları Yöntem ve Tekniklerin İncelenmesi (Bafra Örneği). *Firat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 34, 1, 69-80.

Sorumlu yazar/Corresponding author: Hatice UYANIK

* Bu çalışma, birinci yazarın ikinci yazar danışmanlığında hazırladığı yüksek lisans tezinden üretilmiştir.

1. Giriş

Günümüzde eğitim ve öğretimin asıl amacı gün geçtikçe daha karmaşık hale gelen toplum ve evren problemleri ile başa çıkabilecek bilgi, yetenek ve değer sahibi olan bireylerle donatılmış kuşakların yetiştirilmesidir. Böylece dünya ülkelerinin eğitim sistemlerindeki en üstün hedeflerinden biri meydana getirilecektir. Bu amaç doğrultusunda yeni kuşaklar, üyesi olduğu ulusun ve devletin irfan ve değerleriyle uyum halinde gelişirken aynı zamanda sulh, tolerans, değişikliklere saygı, yöresel ve sosyal problemlere hassasiyet gibi günümüz dünyasının gereksinim hissettiği nitelikler ile etkili ve demokratik özelliklerle donatılmış, evrensel değerleri benimsemiş birer vatandaş olarak yetiştirilmeye çalışılmaları istenmektedir. Millî Eğitim Bakanlığı (2015), sosyal bilgiler dersi öğretim programında biden fazla disiplini bünyesinde barındıran sosyal bilgiler dersi ile öğrencilerin bireysel, toplumsal, bölgesel, küresel konularla ilgili bilgi, beceri ve değerleri kazandıklarını; günlük yaşamlarında karşılaşılabilecekleri durumlarla ilgili doğru ve mantıklı kararlar alabileceklerini belirtmiştir.

İlköğretim düzeyindeki bireylerin aile kültüründen başlayarak sınıf düzeyi ilerledikçe büyüyen bir çevrede rastlayacağı toplumsal, ekonomik, kültürel vb. bütün hadiseleri kendi yönleriyle değerlendirmek ve öğrencileri bu hususlarla alakalı bilgi, yetenek ve değerlerle geliştirerek istikbale hazırlamak için birleştirilmiş bir yetişek olarak meydana getirilen sosyal bilgiler dersi ilk olarak ABD’de, daha sonra Avrupa’da ve dünyanın farklı ülkelerinde okutulmuştur. Türkiye’de ise 1968 yılında ilkokullarda, 1973 yılından itibaren ise ortaokullarda sosyal bilgiler dersi okutulmaya başlanmıştır (Turan ve Yıldırım, 2019). 1968, 1983, 1990, 1998 yıllarında güncellenen sosyal bilgiler öğretim programı (Özmantar ve Öztürk, 2017) 2005 yılında yapılandırmacı yaklaşıma uygun bir şekilde yeniden düzenlenmiştir. 2005 SBDÖP uygulanmaya başladıktan sonra 2009, 2012 ve 2015 yıllarında güncellenmiş; 2017 yılında ise sosyal bilgilerinde içinde bulunduğu 51 programın tamamı yenilenerek 2017-2018 eğitim öğretim yılında uygulanmaya başlamıştır.

Sosyal Bilgiler öğretmeni yetiştirmek üzere 1997 yılında YÖK’ün gerçekleştirdiği düzenlemeyle birlikte bazı eğitim fakültelerinin bünyesinde sosyal bilgiler öğretmenliği programları açılmıştır (Turan, 2018). 2005-2006 yılından sonra ilk ve ortaöğretim programlarında yapılan değişikliklere uyum sağlayabilmek amacıyla YÖK’te öğretmen eğitimi sistemini daha nitelikli hale getirebilmek amacıyla Sosyal Bilgiler Öğretmenliği Lisans Programının içeriği değiştirilmiş ve 2006 yılından itibaren yeni program uygulanmaya başlamıştır (Tonga, 2012; Turan, 2018).

Sosyal bilimler içerisinde bir disiplin olan coğrafya, yeryüzünün doğal, beşerî ve ekonomik olayları insanla ilgi kurarak inceleyen bilimdir (Doğanay, 2011). Özey’e (2002) göre coğrafya, yeryüzünün tamamında ya da bir parçasında doğal, beşerî ve ekonomik olayların dağılımını, aralarındaki bağlantıları sebep sonuç ilişkisi içinde inceleyen bir bilimdir. Coğrafya yeryüzüne bağlı olayları insanla ilişkilendirerek inceleyen bilim olması dolayısıyla coğrafyanın ilgi odağında insan bulunmaktadır (Doğanay ve Sever, 2016). İnsan merkezli coğrafya eğitimi ile konular güncel hale gelerek öğrencinin ilgisi en üst düzeye çıkacak (Efe, 1996), soyut ve karmaşık kavramlar anlamlı hale gelerek kalıcı öğrenme sağlanacaktır. Eğitimle araştıran, yeni fikirler oluşturan, üreten bireyler yetiştirirken öncelikle bireylerin istenilen alana ilişkin kazanımlara ulaşmaları oldukça önemlidir (Sever, Mazman Budak ve Yalçınkaya, 2010).

Bütüncül bir disiplin olan coğrafya eğitimi ile dünyayı doğru bir şekilde anlayan ve yorumlayan (Kaya, 2013), doğal, beşerî ve tarihi değerlere sahip çıkan bilinçli bireyler yetiştirmek amaçlanmaktadır. Yapılandırmacı yaklaşımla öğrenciler coğrafi olaylar arasında anlamlı ilişkiler kurarak öğrenme sürecine aktif olarak katılırlar (Akınoğlu, 2006). Öğrenciyi merkeze alan aktif öğrenme yöntemleri ile araştırma, sorgulama, eleştirel düşünme gibi becerilerin etkin bir şekilde kullanıldığı öğrenme ortamları coğrafya dersi için oldukça önemlidir. Öğretmenler dersi planlarken konuya en uygun öğretim yöntem ve teknikleri seçmelidir. Bilgiyi aktarmak, kitapta yer alan bilgileri öğrencilere ezberletmek yerine bilgiyi yapılandırmalarına imkân verecek öğrenme ortamları oluşturmaları gerekir (Aydın ve Güngördü, 2016). Ders sürecinde dersin amaçları/kazanımları, konuların içerikleri, öğrenci nitelikleri, vakit ve fiziksel durumlar, mali durumlar ve öğretmenin yöntemi kullanma yeteneği vb. özellikleri öğretim sürecinde kullanılan yöntem ve teknikleri etkilemektedir (Küçükahmet, 1999).

Bu çalışma “sosyal bilgiler öğretmenlerinin coğrafya konularının öğretiminde tercih ettikleri yöntem ve teknikler nelerdir?” sorusuna cevap vermek amacıyla hazırlanmıştır. Ayrıca sosyal bilgiler öğretmenlerinin yapılandırmacı yaklaşımda kullandıkları yöntem ve tekniklerin uygulama sıklığını tespit etmek amaçlanmıştır. Çalışmada yukarıdaki ana problem çerçevesinde aşağıdaki sorulara yanıt bulmaya çalışılmıştır.

- 1.Sosyal bilgiler dersinde en çok kullanılan yöntem ve teknikler hangileridir?
- 2.Sosyal bilgiler dersinde coğrafya konularının öğretiminde çoğunlukla hangi yöntem ve tekniklere başvurulmuştur?
- 3.Sosyal bilgiler dersinde coğrafya konularının öğretiminde en az kullanılan yöntem ve teknikler hangileridir?
4. Sosyal bilgiler öğretmenlerinin coğrafya konularının öğretiminde kullandıkları öğretim yöntem ve teknikleri seçerken dikkate alınan faktörler nelerdir?
5. Sosyal bilgiler dersi öğretim programında yer alan coğrafya kazanımlarının işlenmesinde tercih edilen öğretim yöntem ve teknikleri uygulamada karşılaşılan zorluklar nelerdir?

2. Yöntem

2.1. Araştırmanın Modeli

Bu çalışmada nitel araştırma desenlerinden durum çalışması kullanılmıştır. Durum çalışması “ne”, “niçin” ve “nasıl” sorularını temel alan araştırmacının kontrol edemediği bir olgu ya da olayı ayrıntılı bir şekilde incelemesine olanak sağlayan bir araştırma yöntemidir (Yıldırım ve Şimşek, 2013). Creswell (2007)’e göre durum çalışması, araştırmacının birden fazla kaynak (gözlemler, görüşmeler, görsel-ışitseller, belgeler, raporlar) içeren veri toplama araçlarını kullanarak belirli bir zaman içinde bir veya birden fazla sınırlı durumu detaylı ve derinlemesine incelediği bir durum betimlemesi veya durumla ilgili temaların açıklandığı nitel bir araştırma desendir.

Durum çalışması desenlerini tek durum çalışması ve çoklu durum çalışması olarak iki bölümde inceleyen Yin (2014), bu durum çalışmalarını bütüncül ve iç içe geçmiş olarak da kendi arasında ayırmıştır. Araştırmada sosyal bilgiler öğretmenlerinin coğrafya konularının öğretiminde tercih ettikleri yöntem ve tekniklere ilişkin görüşlerinin değerlendirilmesi yapılacağı için “tek durum deseni” kullanılmıştır. Farklı yaşantı ve deneyimlere sahip olan 20 öğretmenin görüşü birer analiz birimi olarak düşünüldüğü için “iç içe geçmiş tek durum deseni” uygulanmıştır.

2.2. Araştırmanın Çalışma Grubu

Araştırma grubunu 2021-2022 Eğitim-Öğretim yılında Samsun ili Bafra merkez ilçesinde yer alan 7 ortaokulda, 5. 6. ve 7. sınıf kademelerinde görev yapan yirmi sosyal bilgiler öğretmeni meydana getirmektedir. Araştırma dâhilinde araştırma grubunu tespit etmek amacıyla amaçlı örnekleme yöntemleri kapsamında var olan ölçüt örnekleme tercih edilmiştir. Ölçüt örnekleme kullanılarak gerçekleştirilen bu çalışmada, araştırma grubunun tespit edilmesi amacıyla öğretmenlerin sosyal bilgiler öğretmeni olması, en az 10 yıl ve üzeri mesleki deneyim ehli ve resmi ortaokullarda görevde bulunuyor olması gibi özellikler ölçüt kabul edilmiştir. Belirlenen ölçütler istikametinde gönüllülük esasına dayalı olarak 8’i kadın, 12’si erkek olmak üzere toplam yirmi sosyal bilgiler öğretmeni ile yarı yapılandırılmış görüşme gerçekleştirilmiştir. Görüşme gerçekleştirilen kişilere Ö2, Ö5, ...Ö20 şeklinde kodlar verilmiştir.

2.3. Veri Toplama Araçları ve Süreci

Bu çalışma nitel araştırma yöntemine göre hazırlanmış olup yarı yapılandırılmış görüşme formlarından faydalanılarak veriler toplanmıştır.

2.3.1. Yarı Yapılandırılmış Görüşme Formu

Araştırmada sosyal bilgiler öğretmenlerinin coğrafya konularının öğretiminde kullandıkları yöntem ve tekniklere ilişkin görüş ve önerilerine ulaşabilmek amacıyla açık uçlu sorulardan oluşan yarı yapılandırılmış görüşme formu düzenlenmiştir. Nitel araştırmalarda en çok yararlanılan yöntemler içerisinde yer alan görüşme, araştırma yapılan konuyu, ilgili bireylerin yargılarıyla değerlendirme ve bu yargıları meydana getiren toplumsal yapıyı ve süreçleri açığa çıkarmayı sağlama açısından önem teşkil etmektedir (Yıldırım ve Şimşek, 2013). Araştırmada katılımcılara yöneltilecek soruları incelenen duruma ait problemlerin soru cümlelerine dönüştürülmesinden (Baltacı, 2019) yola çıkarak düzenlenen formda, sosyal bilgiler öğretmenlerinin coğrafya konularının öğretilmesinde kullanılacak yöntem ve teknikler ile ilgili görüşlerini almak amacıyla 4 açık uçlu soru ile yöntem ve teknikleri ne sıklıkta kullandıklarını tespit etmek amacıyla tablolar hazırlanmıştır. Ayrıca araştırmaya katılan sosyal bilgiler öğretmenlerinin demografik

özelliklerini belirlemek amacıyla oluşturulan sorular bulunmaktadır. İlgili sorular hazırlanmadan önce ilgili literatür taranmış, benzer konularda yazılan tezler ve makaleler incelenmiştir. Hazırlanan taslak sorular öncelikle coğrafya ve sosyal bilgiler dersleri alanında uzman iki akademisyen ile sosyal bilgiler öğretmeni olarak görev yapan iki öğretmenin görüşüne sunulmuştur. Uzmanlardan gelen öneriler doğrultusunda sorularda düzeltmeler yapılmıştır. Sinop ilinde görev yapmakta olan 2 sosyal bilgiler öğretmeni ile pilot çalışma yapılmış ve görüşme formuna son hali verilmiştir.

Araştırmacı tarafından verilerin elde edilmesi aşamasında elverişli mekân ve zaman tespit edilerek katılımcıların görüşleri alınmıştır. Araştırmaya katılan öğretmenlerin düşüncelerini özgürce ifade edebilmelerini ve görüşme sürecinde kendilerini rahat hissedebilmelerini sağlayacak atmosfer oluşturulmuştur. Yirmi öğretmen ile yapılan görüşmelerde yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanılarak görüşmeler gerçekleştirilmiştir.

2.4. Verilerin Analizi

Bu çalışma nitel araştırma yöntemleri kapsamındaki alan içerik analizi kullanılarak gerçekleştirilmiştir. Bu yöntemde veriler çözümlenirken deneyimlerin ve anlamların tespit edilmesine çaba gösterilir. Aynı zamanda verilerin kavramsallaştırılması ve olguyu ifade edebilecek temaların belirlenmesine çalışılır. İçerik analizinin ana amacı karşılıklı olarak paralellik gösteren verilerin bir araya getirilmesi ve bu verilerin anlaşılabilir bir şekilde ve belli bir düzen içerisinde yorumlanmasıdır (Yıldırım ve Şimşek, 2013).

Belirlenen ölçütler istikametinde gönüllülük esasına dayalı olarak kadın, 11 erkek olmak üzere toplam yirmi sosyal bilgiler öğretmeni ile yarı yapılandırılmış görüşme gerçekleştirilmiştir. Görüşme gerçekleştirilen kişilere Ö2, Ö5, ...Ö20 şeklinde kodlar verilmiştir.

Araştırma dâhilinde elde edilen veriler tek tek olgulardan genel önermelere varan bir anlayış izlenerek çözümlenmiştir. Yarı yapılandırılmış görüşme formları kullanarak ulaşılan veriler içerik analizine tabi tutulmuştur. Araştırmacı tarafından temalar ve kategoriler oluşturulmuştur. Öğretmenlerin bu temaları kaç defa dile getirdiği tablolarda frekans olarak gösterilmiştir. Sonrasında çalışma uzman görüşüne başvurularak yürütülmüştür. Araştırmacı ve uzmanın oluşturdukları kodlar arasında karşılaştırma yapılarak uyumlu kodlar tespit edilmiştir. Bu kodlar tablolar şeklinde ve katılımcıların bazı yorumları olduğu gibi aktararak bir arada verilmiştir.

3. Bulgular

Araştırma sonuçlarından hareketle elde edilen içerik analiz sonuçlarına göre verilerin karşılaştırmalı olarak incelenebilmesi amacıyla veriler tek tabloda bir araya getirilmiştir. Tablolar frekans ve yüzde olarak aşağıdaki gibi organize edilerek sunulmuş ve bulgular yorumlanmaya çalışılmıştır. Katılımcıların verdikleri cevaplara göre demografik tablo oluşturulmuş ve değerlendirilmiştir (Tablo 1).

Tablo 1. Araştırmaya Katılan Sosyal Bilgiler Öğretmenlerine Ait Kişisel Bilgiler

Demografik Özellikler		<i>f</i>	%
Cinsiyet	Kadın	9	45
	Erkek	11	55
Mesleki kıdem	11-20 yıl	8	40
	21 yıl ve üzeri	12	60
Öğrenim durumu	Lisans	16	80
	Yüksek Lisans	4	20
Mezun olunan fakülte	Eğitim Fakültesi	16	80
	Fen Edebiyat Fakültesi	4	20
Öğretim Yöntem ve Teknikleri ile İlgili Hizmet içi Eğitim	Evet	17	85
	Hayır	3	15

Araştırmaya katılan sosyal bilgiler öğretmenlerinden 9'unun kadın, 11'inin erkek olduğu, mesleki kıdem açısından 21 yıl ve üstü 12 öğretmen olduğu, 11-20 yılları arasında ise 8 öğretmen olduğu bulgusu elde edilmiştir. Öğrenim durumları incelendiğinde 16 öğretmenin lisans, 4 öğretmenin ise yüksek lisans derecesinde olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Mezun olunan fakülteler incelendiğinde 16 öğretmenin eğitim fakültesi mezunu olduğu, 4 öğretmenin ise fen-edebiyat fakültesi mezunu olduğu sonucuna erişilmiştir.

Öğretim yöntem ve teknikler ile ilgili hizmet içi eğitim alıp almadıklarına dair oranları incelendiğinde 17 öğretmenin evet, 3 öğretmenin ise hayır cevabını verdiği tespit edilmiştir (Tablo 1).

Araştırmada görüşme yapılan öğretmenlerin görüşleri değerlendirilip sosyal bilgiler dersinde coğrafya konularının öğretiminde kullandıkları yöntem ve teknikler incelenmiştir (Tablo 2).

Tablo 2. Öğretmenlerin Sosyal Bilgiler Dersinde Kullandıkları Öğretim Yöntem ve Teknikler

	Hiçbir zaman		Bazen		Nadiren		Çoğunlukla		Her zaman	
	<i>f</i>	%	<i>f</i>	%	<i>f</i>	%	<i>f</i>	%	<i>f</i>	%
Anlatım	–	–	–	–	–	–	15	75	5	25
Soru cevap	–	–	–	–	–	–	15	75	5	25
Örnek olay	–	–	2	10	2	10	14	70	2	10
Beyin fırtınası	–	–	5	25	–	–	12	60	3	15
Kavram haritası	–	–	8	40	–	–	10	50	2	10
Konuşma halkası	5	25	4	20	2	10	9	45	–	–
Tartışma	–	–	10	50	3	15	7	35	–	–
Probleme dayalı öğrenme	2	10	12	60	3	15	3	15	–	–
Gösteri	5	25	10	50	2	10	3	15	–	–
Zihin haritası	5	25	6	30	2	10	7	35	–	–
İşbirlikli öğrenme	4	20	7	35	3	15	6	30	–	–
Balık kılıçığı	4	20	7	35	7	35	2	10	–	–
Gezi gözlem	–	–	10	50	10	50	–	–	–	–
Proje tabanlı öğrenme	5	25	5	25	10	50	–	–	–	–
Drama	6	30	8	40	6	30	–	–	–	–
Akvaryum	9	45	2	10	8	40	–	–	–	–
Altı şapka	9	45	6	30	5	25	–	–	–	–
Kartopu	12	60	5	25	3	15	–	–	–	–
İstasyon	14	70	3	15	3	15	–	–	–	–
Altı ayakkabı	14	70	3	15	3	15	–	–	–	–
4MAT	18	80	–	–	2	10	–	–	–	–

Tablodan hareketle öğretmenlerin anlatım, soru cevap, örnek olay, beyin fırtınası gibi yöntem ve teknikleri daha çok tercih ettikleri; 4MAT, altı ayakkabı, istasyon, kartopu gibi yöntem ve teknikleri ise daha az tercih ettikleri sonucuna ulaşılmıştır. Katılımcıların genel olarak herkesçe bilinen geleneksel yöntem ve teknikleri daha fazla kullandıkları görülmüştür. Bunun en belirgin nedeninin, klâsik olan yöntem ve teknikleri kullanmayı daha kolay olarak görmelerinden kaynaklandığı tespit edilmiştir.

Araştırma sonuçlarına dair elde edilen bilgilere göre sosyal bilgiler öğretmenlerinin coğrafya konularının öğretiminde kullandıkları öğretim yöntem ve tekniklerinin kullanım analizi tablosu oluşturulmuştur (Tablo 3).

Tablo 3. Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Coğrafya Konularının Öğretiminde Çoğunlukla Kullandıkları Öğretim Yöntem ve Tekniklerin Kullanım Analizi

Çoğunlukla Kullanılan Yöntem ve Teknikler	f
Anlatım	15
Soru Cevap	15
Örnek Olay	14
Beyin Fırtınası	12
Kavram Haritası	10
Konuşma Halkası	9
Zihin Haritası	7
Tartışma	7
İşbirlikli Öğrenme	6
TOPLAM	95

Tablodan hareketle anlatım yönteminin 15 öğretmen tarafından, soru cevap yönteminin 15 öğretmen tarafından çoğunlukla kullanıldığı tespit edilmiştir. Örnek olay yönteminin 14 öğretmen tarafından, beyin fırtınası tekniğinin 12 öğretmen tarafından, kavram haritası tekniğinin 10 öğretmen tarafından kullanıldığı sonucuna ulaşılmıştır. Konuşma halkası tekniğinin 9, zihin haritası tekniğinin 7, tartışma tekniğinin 7, işbirlikli öğrenme yönteminin 6 öğretmen tarafından daha çok tercih edilen yöntem ve teknik olduğu görülmüştür. Aşağıda bazı katılımcıların görüşleri örnek olarak verilmiştir.

“Anlatım yöntemini geçmişten bu yana kullanıyorum. Ancak yıllar geçtikçe azaltmaya çalıştım. Aldığımız hizmet içi eğitimlerin ve seminerlerin katkısı anlatım yöntemini kullanmamı azaltmaya ve bu yöntemi örnek olay, gezi-gözlem, örnek olay, işbirlikli öğrenme gibi ilave teknikler ile kullanarak dersi daha etkili ve hareketli hale getirmeye çalışıyorum.” (Ö2) diye belirtmiştir.

“Dersimi işlerken öğrencilerimin çoğunlukla anlatım yöntemini kullandığımda sıkıldıklarını ve kalıcılığının çok fazla olmadığını ben de farkındayım. Ancak şartlar farklı yöntem ve teknikleri kullanmaya elverişli değil.” (Ö7) demiştir.

“Dersimde coğrafya konuları anlatırken genellikle anlatım ve soru-cevap yöntemlerini kullanmakla birlikte işbirlikli öğrenme, kavram haritaları, beyin fırtınası gibi yöntem ve teknikleri kullanmaya çalışıyorum. Farklı yöntem ve teknikleri kullandığımda öğrenme daha kalıcı oluyor ve öğrenenler dersten zevk alıyor. Ancak müfredat yoğunluğu farklı yöntem ve tekniklerin uygulanmasını engelliyor. Bu nedenle bazen kullanabiliyorum.” (Ö13) diye yanıtlamıştır.

Katılımcıların görüşlerinden hareketle sınıfların kalabalık, ders saatinin az buna karşılık konuların yoğun olması sebebiyle sosyal bilgiler öğretmenlerinin coğrafya konularını işlerken geleneksel öğretim yöntem ve tekniklerini daha çok tercih ettikleri görülmektedir.

Araştırma sonuçlarından elde edilen bulgulardan yola çıkarak oluşturulan sosyal bilgiler öğretmenlerinin coğrafya konularının öğretiminde kullandıkları öğretim yöntem ve tekniklerinin kullanım analizi tablosu incelenmiştir (Tablo 4).

Tablo 4. Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Coğrafya Konularının Öğretiminde En Az Kullandıkları Öğretim Yöntem ve Tekniklerin Analizi

En Az Kullanılan Yöntem ve Teknikler	f
4MAT	18
İstasyon	14
Altı ayakkabı	14
Akvaryum	9
Altı şapka	9
Drama	6
TOPLAM	70

Tablodan hareketle sosyal bilgiler dersinde coğrafya konularını işlerken 4MAT tekniğinin 18 öğretmen tarafından, istasyon tekniğinin 14 öğretmen tarafından, altı ayakkabı tekniğinin 14 öğretmen tarafından en az kullanıldığı sonucuna ulaşılmıştır. Aşağıda bazı katılımcıların görüşleri örnek olarak verilmiştir.

“Proje tabanlı öğrenme süreç gerektiren bir teknik olduğu için uzun zaman alıyor ve haftalık ders yükü bu tekniği kullanmak için yeterli gelmiyor. Bu nedenden dolayı derslerimde en az kullanmayı tercih ediyorum.” (Ö2) şeklinde yanıt vermiştir.

“Sosyal bilgiler dersinde coğrafya konularını işlerken dersin başında işleyeceğim konuyla ilgili öğrencilere beyin fırtınası tekniğini uyguluyorum. Ancak 4Mat, işbirlikli öğrenme gibi yöntem tekniklerde deneyim sahibi olmadığım için çok az kullanıyorum.” (Ö17) diye cevaplamıştır.

Öğretmenlerin bu yöntem ve teknikler hakkında bilgi ve deneyim sahibi olmamaları, ders saatinin yetersiz olması, sınıfların kalabalık olması sebebiyle sınıf yönetimi konusunda zorluk yaşayabilecekleri gibi sorunlar nedeniyle bu yöntem ve teknikleri daha az kullandıkları sonucuna ulaşılmıştır.

Araştırma sonuçlarına göre sosyal bilgiler öğretmenlerinin coğrafya konularının öğretiminde kullandıkları öğretim yöntem ve teknikleri seçerken dikkate alınan faktörlerin analizi tablosu öğrenciler, öğretmenler ve fizikî imkânlar ile ilgili temalara ayrılıp incelenerek oluşturulmuştur (Tablo 5).

Tablo 5. Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Coğrafya Konularının Öğretiminde Kullandıkları Öğretim Yöntem ve Teknikleri Seçerken Dikkate Alınan Faktörlerin Analizi

Kategori	Tema	f
Öğrenciler ile ilgili	Hazırbulunuşluk	18
	Öğrenme seviyesi	20
	Derse hazırlık düzeyi	15
Öğretmen ile ilgili	Deneyim	15
	Mezun olunan bölüm	14
Fizikî imkânlar ile ilgili	Sınıf mevcudu	18
	Ortamın uygunluğu	15
	Araç gereç temini	17
	Konunun özelliği	17

Öğrenciler ile ilgili kategoride; hazırbulunuşluk (18), öğrenme seviyesi (20), derse hazırlık düzeyi (15) olarak üç tema tespit edilmiştir. Öğretmenler ile ilgili kategoride; deneyim (15), mezun olunan bölüm (14) olarak iki tema belirlenmiştir. Fizikî imkânlar ile ilgili kategoride; sınıf mevcudu (18), ortamın uygunluğu (15), araç-gereç temini (17), konunun özelliği (17) olmak üzere dört tema belirlenmiştir. Aşağıda bazı katılımcıların görüşleri örnek olarak verilmiştir.

“Dersimde kullanacağım yöntem ve teknikleri öğrencinin hazırbulunuşluk düzeyine göre seçiyorum.” (Ö12) demiştir.

“Derse hazırlık düzeyine konunun özelliğine ve sınıfın seviyesine göre kullanacağım yöntem ve teknikleri belirliyorum.” (Ö4) ifade etmiştir.

“Sınıf mevcudu, derste kullanacağım yöntem ve teknikleri belirlerken dikkat ettiğim en önemli faktördür.” (Ö18) yanıtını vermiştir.

Sosyal bilgiler öğretmenlerinin coğrafya konularının öğretiminde farklı yöntem ve teknik seçmelerinin nedenleri tablosu; bilişsel özellikler, duyuşsal özellikler, içerik özellikleri olarak temalara ayrılıp incelenerek oluşturulmuştur (Tablo 6).

Tablo 6. Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Coğrafya Konularının Öğretiminde Farklı Yöntem ve Teknik Seçmelerinin Nedenleri

Kategori	Tema	f
Bilişsel Özellikler	Kalıcılığı sağlaması	20
	Öğrenmeyi kolaylaştırır	19
	Öğrenci merkezlidir (Öğrenci öğrenme sürecinde aktiftir)	15
	Öğrenmeyi hızlandırır	7
Duyuşsal Özellikler	Öğrencinin motivasyonu artırır	20
	Öğrencinin dikkatini çeker	18
	Dersler eğlenceli geçer	16
	Sorumluluk duygusu kazandırır	7
İçerik Özellikleri	Coğrafya konularının özelliğine göre	15

Bilişsel özelliklerin yer aldığı kategoride; kalıcılığı sağlaması (20), öğrenmeyi kolaylaştırır (19), öğrenci merkezlidir (Öğrenci öğrenme sürecinde aktiftir) (15), öğrenmeyi hızlandırması (7) olarak dört tema tespit edilmiştir. Duyuşsal özelliklerin bulunduğu kategoride; öğrencinin motivasyonu artırır (20), öğrencinin dikkatini çeker (18), dersler eğlenceli geçer (16), sorumluluk duygusu kazandırması (7) verileri elde edilerek dört tema oluşturulmuştur. İçerik özellikleri kategorisinde; öğretmenler coğrafya konularının özelliğine göre (15) yöntem ve teknikleri seçtiklerini ifade etmişlerdir. Aşağıda bazı katılımcıların görüşleri örnek olarak verilmiştir.

“Dersimi işlerken sadece anlatım yöntemini kullanıp farklı yöntem ve teknikleri kullanmadığımda öğrenci derste uyukluyor ve derse olan ilgisi azalıyor. Yöntem ve teknik çeşitliliği olduğu zaman ise öğrencilerin dikkatini derse çekmek, motivasyonlarını artırmak kolaylaşıyor.” (Ö10) şeklinde görüş belirtmiştir.

“Farklı yöntem ve teknikleri dersimi anlatırken kullandığımda ders daha eğlenceli hale geliyor. Dersimin kalıcılığı artıyor. Öğrencilerimden daha uzun süre dönüt sağlayabiliyorum.” (Ö14) ifadesiyle yorumlamıştır.

Araştırmada ortaya çıkan sonuçlara göre oluşturulan sosyal bilgiler öğretmenlerinin coğrafya konularının öğretiminde kullandıkları öğretim yöntem ve tekniklerin uygulanmasında karşılaştıkları sorunlar tablosu incelenmiştir (Tablo 7).

Tablo 7. Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Coğrafya Konularının Öğretiminde Kullandıkları Öğretim Yöntem ve Tekniklerin Uygulanmasında Karşılaşılan Sorunların Analizi

Kategori	Tema	f
Öğrenciden kaynaklanan faktörler	Öğrenci düzeylerinin farklı olması	15
	Sınıf yönetimi güçlüğü	18
Öğretmenlerden kaynaklanan faktörler	Öğretmenlerin bazı yöntem ve tekniklerle ilgili gerekli deneyime sahip olmaması	17
Zamandan kaynaklanan faktörler	Konuların yetiştirilememesi	20
İdareden kaynaklanan faktörler	Okul idaresinin sorumlu davranmaması	14
	Yasal prosedürlerin zorlaması	16
Yöntem ve teknikten kaynaklanan faktörler	Maddi imkânsızlıklar	17
Fizikî şartlardan kaynaklanan faktörler	Okulların yeterli donanıma sahip olmaması	18

Tablodan hareketle öğretmenlerin tamamının üniteleri yetiştiremedikleri sonucuna ulaşılmıştır. Öğretmenlerden 18 tanesi sınıf yönetimi konusunda sıkıntı yaşadıkları için yöntem ve tekniklerin uygulanmasında zorluklarla karşılaştıklarını belirtmişlerdir. 18 öğretmen okulların yeterli donanıma sahip olmamasından kaynaklı sorun yaşadıklarını dile getirmiştir. Öğretmenlerin 17 tanesi maddi imkânsızlıklardan dolayı yöntem ve tekniklerin uygulanmasında sorun yaşadıklarını ifade etmiştir. Öğretmenlerin 17 tanesi yöntem ve tekniklerle ilgili yeterli deneyime sahip olmadıkları için sorun yaşadıklarından bahsetmiştir. Öğretmenlerin 16 tanesi yasal prosedürün zorlaması faktöründen dolayı yöntem ve teknikleri uygularken sorun yaşadıklarını söylemiştir. Öğretmenlerin 15 tanesi, öğrenci düzeylerinden kaynaklanan sorunlardan dolayı yöntem ve teknikleri uygulamada sorun yaşadıklarından bahsetmiştir. Öğretmenlerden 14 tanesi okul idaresinin yöntem ve teknikleri uygularken sorumlu davranmadıklarından dolayı sorun yaşadıklarını dile getirmiştir. Aşağıda bazı katılımcıların görüşleri örnek olarak verilmiştir.

“Kâğıt üzerinde uygulanması beklenen yöntem ve tekniklerle sahadaki yöntem ve teknikler birbirini tutmaz.” (Ö2) diye cevap vermiştir.

“Okullardaki harita ve materyallerin eksikliği karşılaşılan en önemli sorundur.” (Ö6) şeklinde görüş bildirmiştir.

“Okullarda özellikle akıllı tahta kullanılmasıyla birlikte konular öğretilirken genellikle dijital materyaller kullanılmaktadır. Bu malzemeler görsellik açısından ihtiyaca cevap vermektedir.” (Ö5) şeklinde yanıtlamıştır.

“Madenler konusunu işlerken okullara ancak MTA tarafından gönderilecek maden setleri öğrenmeyi pekiştirebilir.” (Ö10) diye cevap vermiştir.

4.Tartışma, Sonuç ve Öneriler

Sosyal bilgiler öğretmenleri, coğrafya konularının öğretiminde en çok kullandıkları yöntem ve teknikleri anlatım, soru-cevap, örnek olay, beyin fırtınası, kavram haritası, konuşma halkası, zihin haritası, tartışma olarak ifade etmişlerdir. Anlatım ve soru-cevap yöntemlerinin sosyal bilgiler ders müfredatına uygun olması, sınıf mevcudun kalabalık olması, haftalık ders saatinin yetersiz olması, müfredatın zamanında yetiştirilme zorunluluğu gibi nedenlerden dolayı kullanılması gerektiği hususlarında görüşlerini belirtmişlerdir. Öğretmenler örnek olay yönteminin derste öğrencilerin ilgisini ve dikkatini çekerek konuyu daha iyi kavramalarını sağladığını dile getirmişlerdir. Öğretmenler öğrenilenlerin anlamlı ve kalıcı olması, öğrencilerin derse katılımını sağlaması nedeniyle beyin fırtınası tekniğini tercih ettiklerini ifade etmişlerdir. Kavram haritalarının bilgiyi örgütleyerek öğrenmeyi kolaylaştırması, zihin haritalarının ise yaratıcılığı ve hayal dünyasını geliştirerek öğrencilerin zihinsel gelişimine katkı sağlamasından dolayı kullanılması gerektiğini dile getirmişlerdir. Tartışma yönteminin ise öğrencilerin empati ve iletişim becerilerinin geliştirilmesini sağlaması açısından kullanılması gerektiğinden bahsetmişlerdir.

Sosyal bilgiler dersinin kendine özgü yapısından kaynaklanan kavram ve ilkelerin yoğun olmasıyla meydana gelen sözel yapısı, bu derste öğretmenlerin çoğunlukla anlatım ve soru-cevap yönteminden faydalanmalarına neden olmaktadır (Büyükkaragöz ve Çivi, 1999). Araştırmadan elde edilen bulgular incelendiğinde sonuçlar açıklanan bu ifadeyi destekler niteliktedir. Nitekim araştırma bulguları incelendiğinde, sosyal bilgiler öğretmenleri, sosyal bilgiler dersinde coğrafya ünitelerinin yoğun ve teferruatlı olduğunu, bütün bu şartların yöntem ve teknik seçimini etkilediğini ifade etmişlerdir. Sosyal bilgiler öğretmenleri, anlatım ve soru cevap yöntemini konuya dair bilgi tayin etmenin önemli olduğu, konuların zamanında işlenmesinin gerekli olduğu, haftalık belirlenen ders süresinin yeterli olmadığı, konuların yinelenmesi ve konuların detaylı olması gibi durumlardan kaynaklı olarak tercih ettiklerini belirtmişlerdir. Demirezen (2001) ve Karagülle (2002)'in yapmış olduğu çalışmada, sınıf öğretmenlerinin sosyal bilgiler dersinde kullanmayı tercih ettikleri yöntem ve teknikler anlatım, soru cevap ve tartışma olarak tespit edilmiştir. Araştırmacıların yapmış olduğu çalışmaların sonuçları yapmış olduğumuz çalışmadan elde edilen sonucu desteklemektedir.

Sosyal bilgiler öğretmenlerinin coğrafya konularının öğretiminde tercih ettikleri yöntem ve teknikleri seçerken tercih ettikleri sebepler; “öğrencilerle ilgili”, “öğretmenlerle ilgili” ve “fizikî imkânlar ile ilgili” olmak üzere üç farklı kategoride toplanmış ve alt temalara ayrılmıştır. Sosyal bilgiler öğretmenleri yöntem ve teknikleri tercih ederken öğrencilerle ilgili olarak öğrencilerin hazırbulunuşluk seviyelerinin farklı olması, öğrenme düzeylerinin farklı olması, derse hazırlık düzeyinin etkili olması gibi etkenleri göz önünde bulunduklarını dile getirmişlerdir. Karasoy (2004), yapmış olduğu çalışmada öğrenci niteliklerinden ve sosyo-kültürel çevrelerinden kaynaklanan sorunlar sebebiyle; Erdoğan (2010) ve Berkant ve Arslan (2015) öğrencilerde hazırbulunuşluk seviyelerinin yetersizliği sebebiyle; Duran (2013) öğrenci seviyelerinin farklı olması sebebiyle öğretmenlerin geleneksel yöntemleri tercih ettikleri sonucuna ulaşmışlardır. Araştırmacıların ulaştığı bu sonuçlar araştırmada elde edilen “öğrencilerle ilgili” kategoride belirtmiş olduğumuz temalarla örtüşmektedir. Öğretmenlerle ilgili olarak deneyimli olmaları ile öğretmenin mezun olduğu fakülte ve bölümün etkili olduğu yönünde görüş bildirmişlerdir. Aynı zamanda yöntem ve teknikleri bilme durumunun da tercih etme nedenleri arasında yer aldığını ifade etmişlerdir. Yazıcı (2001), çalışmasında öğretmenlerin yöntem ve tekniklere dair bilgi yetersizliğinin etkili olduğunu ifade ederken; Erdoğan (2010), sosyal bilgiler öğretmenlerinin yöntem ve tekniklerle ilgili yaşadıkları zorlukların sebebi olarak öğretmenlere verilen hizmet içi eğitimlerin yetersizliğini göstermiştir. Fizikî imkânlar kategorisinde ise sınıfların küçük, mevcudun fazla olması, sınıf ortamının uygun olmadığı, araç gereçlerin yetersiz olması ve konunun özelliğinin etkili olduğunu belirtmişlerdir. Arslan (2000), Yazıcı (2001), Karasoy (2004), Erdoğan (2010), Duran (2013) ve Berkant ve Arslan (2015) yürütmüş oldukları çalışmalarında “fizikî imkanlar” ile ilgili benzer sonuçlara ulaşmışlardır.

Coğrafya konularının öğretiminde farklı yöntem ve teknik seçmelerinin nedenleri öğretmenlere sorulmuştur. Görüşmede alınan fikirler ve yorumlar analiz edilmiş ve “bilişsel özellikler”, “duyuşsal özellikler”, “içerik özellikleri” olmak üzere sonuçlar üç farklı kategoriye ayrılmıştır. Sosyal bilgiler öğretmenlerinin coğrafya kazanımlarının öğretiminde farklı yöntem ve teknikleri seçmelerinin nedenlerinden bilişsel özellikler kategorisinde kalıcılığın sağlanması, öğrenmeyi kolaylaştırması, öğrenciyi öğrenme sürecinde aktif olarak tutması, öğrenmeyi hızlandırması faktörleri yer almaktadır. Duyuşsal özellikler kategorisinde ise öğrencinin motivasyonunu artırması, öğrencinin dikkatini derse çekmesi, derslerin daha eğlenceli hale gelmesiyle birlikte öğrencilerin derse karşı olumlu tutumlar geliştirmeleri, öğrenme sorumluluğunu öğrencilerin almaya başlaması vb. sebepler bulunmaktadır. Ayrıca sosyal bilgiler öğretmenleri coğrafya konularının özelliğinin de farklı yöntem ve teknikleri seçmelerinde etkili olduğunu ifade etmişlerdir. Can ve Semerci (2010), Akşit ve Şahin (2011) ve Demir, Şahin ve Tutkun (2016) yapmış oldukları çalışmalarda aktif öğrenme yöntemlerini kullanmanın öğrencilerin akademik düzeylerini artırdığı, ders olumlu tutum oluşturduğu, öğrencilerin bilişsel

ve duyuşsal kavrama özelliklerine pozitif yönde katkılarda bulunduğu sonuçlarına ulaşmaları araştırmanın bulgularıyla benzer sonuçlar elde ettiklerini göstermektedir.

Sosyal bilgiler öğretmenlerine sosyal bilgiler dersi öğretim programında yer alan coğrafya kazanımlarının işlenmesinde tercih edilen öğretim yöntem ve teknikleri uygulamada karşılaşılan zorlukların neler olduğu sorulmuştur. Bu soruya verilen cevaplar 6 kategori altında toplanmıştır. Alt temaları incelediğimizde öğretmenlerin tamamı konuları yetiştiremediklerini dile getirmiştir. Öğretim yöntem ve teknikleri uygulanırken öğretmenlerin disiplin sağlama konusunda zorluk yaşadıkları, bazı yöntem ve tekniklerle ilgili gerekli deneyime sahip olmadıkları için bu yöntemleri nasıl uygulayacaklarını bilmemeleri yöntem ve tekniklerin uygulanmasında sorun teşkil etmektedir. Bazı yöntem ve teknikleri uygulamak için maddi imkânların yetersiz olması, okulların yeterli donanımına sahip olmaması, öğrenci düzeylerinden kaynaklanan farklılıkların olması ve yasal prosedürlerin öğretmenleri zorladığını ifade etmişlerdir. Çetin, Kuş ve Karatekin (2010) öğretmenlerin gezi-gözlem yönteminin uygulanmasına yönelik görüşlerini almış ve öğretmenlerin bu yöntemi uygulayamamalarının en önemli sebebinin ekonomik problemler olduğu dile getirmişlerdir. Araştırma sonuçlarıyla örtüşen bir diğeri araştırma ise Doğan (2016)'nın yürüttüğü çalışmasıdır. Bu araştırmadan hareketle öğretim yöntemlerinin kullanılmasıyla ilgili olarak gezi gözlem yönteminin maliyetli olduğu ve bürokratik yapının zorlukları sebebiyle çok az uygulanmasının gerçekleştirilebildiği, okullardaki fizikî mekanların yeterli olmadığı ve anlatım yönteminin öğrencilere pasifleştirici etkide bulunduğu tespit edilmiştir.

Küçükahmet (1999)'a göre ders esnasında uygulanmak istenen öğretim yöntemlerinin gerçekleştirilebilmesi için en önemli unsur zamandır. Geleneksel yöntemlerle kıyaslandığında öğrenciyi merkeze alan yöntemlerin kullanılabilmesi için daha fazla zamana ihtiyaç duyulmaktadır. Araştırmada görüşme sağlanan sosyal bilgiler öğretmenleri öğrenciyi merkeze alan yöntem ve tekniklerin uygulanması hususunda zaman unsurunun en önemli sorunlardan biri olduğunu dile getirmişlerdir. Öğretmenler, öğrencilerin ders sürecinde etkili olmasını sağlayan birçok yöntem ve tekniği zamanın yeterli olmadığı için kullanamadıklarını ifade etmişlerdir.

Çağdaş eğitim sisteminde okul, belirli bir sürede istenen hedef ve davranışları, öğrencilere kazandırma amacını gerçekleştirmeye çalışan bir kurum olmanın çok ötesine geçmiştir. Öğrencilerin hayata kolay adapte olmalarına yardımcı olan, yaşadığı çevreyle birlik ve beraberlik içerisinde olmalarına katkıda bulunan bir anlayışa dönüşerek öğrenciler için önemli bir alan haline gelmiştir. Dolayısıyla eğitim çalışmalarının yalnızca okul sınırları içerisinde sürdürülmesi gerektiği düşüncesinin toplumun beklenti ve isteklerine cevap vermekten uzak olduğu aşikârdır (Binbaşoğlu, 2000). Bu bağlamda öğrenciler için okul dışı faaliyetlerin önemli olduğunu vurgulayan öğretmenler, okul dışı etkinliklerin gerçekleştirilmesinde öncelikle ekonomik sorunların engel teşkil ettiğinden bahsetmişlerdir. Öğretmenler okul dışı etkinliklerde en önemli unsurlardan bazılarının okulların bütçe yetersizliği, okullara ait taşıt olmaması, velilerin maddi imkânlarının yetersiz olması gibi ekonomik problemlerin yanında buldukları çevrede müzelerin olmamasından dolayı müze ziyaretlerini gerçekleştiremedikleri gibi sorunları dile getirmişlerdir. Alataş (2008)'in yürütmüş olduğu bir araştırmasında da okul dışı faaliyetler ile ilgili olarak okul idarecilerinin öğretmenlere karşı sergiledikleri tutum ve davranışların, öğretmenlerin motivasyonuna olumsuz etkide bulunduğunu tespit etmiştir. Araştırmadan ulaşılan sonuçlarla Alataş (2008)'in araştırmasının bulguları benzerlik göstermektedir.

Yapılan görüşmelerde öğretmenler, okul yönetiminin ve velilerin okul dışı etkinliklere yeterli düzeyde ilgi göstermemeleri, yasal prosedürler konusunda güvenlik ve resmî kurumların gerekli desteğinin sağlanamaması gibi sorunların okul dışı etkinliklerin gerçekleştirilmesini engellediğini dile getirmişlerdir. Öğretmenler son olarak öğrenci mevcudunun fazla olması, bürokratik engel teşkil durumu (izin/onay), bilim merkezinin bulunmaması ve ikamet edilen ilin coğrafi şartlarının elverişsiz olması gibi sorunların da okul dışı faaliyetlerin gerçekleştirilmesine olumsuz yönde etkide bulunduğunu ifade etmişlerdir.

Araştırma sonuçlarından elde edilen bulgular doğruhtusunda konu ile ilgili olarak bazı öneriler getirilmiştir.

- Bu araştırmada sosyal bilgiler ders öğretiminde öğretmen merkezli geleneksel metotlardan çoğunlukla yararlandığı bulgusu saptanmıştır. Millî Eğitim Bakanlığı kapsamında yürütülen hizmet içi eğitim etkinliklerinde tüm branş öğretmenlerine öğrenci odaklı çağdaş öğretim yöntem ve tekniklerini içeren hem kuramsal hem de uygulamalı olarak eğitimlerin ve niteliklerinin artırılması sağlanabilir.
- Fakültelerde öğrenim gören öğretmen adaylarına yeni yaklaşım, yöntem ve teknikler ile ilgili sadece kuramsal değil pratik olarak ve daha kalıcı dersler yaptırılabilir.
- Bu çalışmada sosyal bilgiler ders sürecinde araç-gereç eksikliği ve sınıfların fiziksel durumları bakımından birtakım sorunların olduğu bulgusu saptanmıştır. Sınıfların fiziksel koşulları öğrenci merkezli öğretim yöntem ve tekniklerinin uygulanabilmesi için düzenlenebilir. Sosyal bilgiler dersinde coğrafya konularının öğretiminde kullanılacak araç-gereçlerin ve ek kaynak sağlanması bakımından ders kitaplarının zenginleştirilmesi sağlanabilir.

- Bu çalışmada öğrencilerin derse karşı ilgilerinin ve hazırbulunuşluk seviyelerinin sosyal bilgiler dersi için yöntem ve teknikleri uygulama konusunda yetersiz oldukları bulgusu tespit edilmiştir. Bu bağlamda öğrencilerin derse olan ilgisini artıracak aktiviteler ve etkinliklerle öğrencilerin hazırbulunuşluk seviyeleri artırılabilir.
- Bu çalışmada okul dışı etkinliklerin bazı yasal prosedürden kaynaklanan sebeplerden ötürü yeterli düzeyde uygulanamadığı tespit edilmiştir. Bu bağlamda Milli Eğitim Müdürlükleri'nin öteki paydaş kurumlarla ve velilerle gerçekleştireceği iş birliği faaliyetleriyle okul dışı etkinliklerin daha kolay ve etkili gerçekleştirilmesi sağlanabilir. Sosyal bilgiler dersinde coğrafya konularının daha etkili öğretilmesi için elverişli gezi-gözlem gibi yöntem ve tekniklerin daha çok ve aktif olarak sosyal bilgiler öğretmenleri aracılığıyla uygulanabilmesi amacıyla öğretmenler yeterli düzeyde desteklenebilir ve olanaklar sağlanabilir.

Kaynaklar

- Akinoğlu, O. (2006). Coğrafya eğitimi ve toplum. *Marmara Coğrafya Dergisi*, 1(13), 24-48.
- Alataş, F. (2008). *İlköğretim programında 4. ve 5. sınıf sosyal bilgiler öğretiminde karşılaşılan sorunlar* (Yüksek lisans tezi). <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/> (Tez No. 220347)
- Arslan, H (2000). *İlköğretim ikinci kademesinde okutulan sosyal bilgiler dersinin öğretim sürecinde kullanılan metotlar üzerine bir araştırma* (Yüksek lisans tezi). Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi'nden edinilmiştir. (Tez No. 94437).
- Aydın, F. ve Güngördü, E. (2016). *Coğrafya öğretiminde özel öğretim yöntemleri* (II. Baskı). Ankara: Pegem Akademi
- Baltacı, A. (2019). Nitel araştırma süreci: Nitel bir araştırma nasıl yapılır? *Ahi Evran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 5(2), 368-388.
- Berkant, H. G. ve Arslan, T. (2015). Sosyal bilgiler öğretim programında yer alan öğretim yöntem ve tekniklerinin uygulanmasına yönelik öğretmen görüşleri. *Electronic Turkish Studies*, 10(11).
- Binbaşoğlu, C. (2000). Okulda ders dışı etkinlikler. *MEB Öğretmen Kitapları Dizisi*. İstanbul: Milli Eğitim Basımevi.
- Büyükkaragöz, S. ve Çivi, S. (1999). *Genel öğretim metotları*. İstanbul: Beta Basım Yayım Dağıtım.
- Can, H. A., ve Semerci, N. (2010). Altı şapkalı düşünme tekniğinin ilköğretim sosyal bilgiler dersinde öğrencilerin akademik başarısına etkisi. *Eğitim ve Bilim*, 32(145), 39-52.
- Cresswell, J. W. (2007). *Qualitative inquiry & research design: Choosing among five approaches* (2. Baskı). USA: SAGE Publications.
- Çetin, T., Kuş, Z. ve Karatekin. (2010). Sınıf ve sosyal bilgiler öğretmenlerinin gezi- gözlem yöntemine ilişkin görüşleri. *Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi*, 5(2), 158-180.
- Demirezen, S. (2001). *Öğretmenlerin öğretim stratejileri ile öğretim yöntem ve tekniklere ilişkin görüşleri* (Yüksek lisans tezi). Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi'nden edinilmiştir. (Tez No. 100421)
- Demir, M. K., Şahin, Ç. ve Tutkun, T. (2016). Sosyal bilgiler dersi için sınıf öğretmeni adaylarının münazara konusu oluşturma becerilerinin değerlendirilmesi. *Atatürk Üniversitesi Kazım Karabekir Eğitim Fakültesi Dergisi*, (32), 51-66.
- Doğan, A. (2016). *Adıyaman kentinde coğrafya öğretim yöntem ve tekniklerin coğrafya öğretimine etkisi* (Yüksek lisans tezi). <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/> (Tez No. 441280).
- Doğanay, A. (2005). *Sosyal bilgiler öğretimi, hayat bilgisi ve sosyal bilgiler öğretimi* (Ed. C. Öztürk & D. Dilek), 5. Baskı, Ankara: Pegem A Yayıncılık.
- Doğanay, H. (2011). Anlamı, tanımı, konusu ve felsefesi bakımından coğrafya ilmi hakkında bazı düşünceler. *Eastern Geographical Review*, 16(25).
- Doğanay, H. ve Sever, R. (2016). *Genel ve fiziki coğrafya*. Ankara: Pegem Akademi.
- Duran, A. (2013). *Sınıf öğretmenlerinin sosyal bilgiler dersinde kullandıkları alternatif ölçme değerlendirme tekniklerine ilişkin görüşlerinin değerlendirilmesi* (Yüksek lisans tezi). <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/> (Tez No. 349405)
- Efe, R. (1996). Coğrafyada Yeni Yaklaşımlar, Coğrafya Eğitiminde Çağdaş Metod ve Teknikler, II. Ulusal Eğitim Sempozyumu Bildirileri. *İstanbul: Marmara Üniversitesi Atatürk Eğitim Fakültesi*.
- Erdoğan, E. (2010) *Sosyal bilgiler öğretimlerinin kullandıkları yöntem/teknikler ve karşılaştıkları kullanım güçlükleri* (Yüksek lisans tezi). Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi'nden edinilmiştir. (Tez No.273435)
- Karagülle, D. (2002). *İlköğretimde hayat bilgisi öğretiminde öğretmenlerin kullandıkları metotlar ve öğretmenlerin kullanılan metotlarla ilgili görüşleri* (Yüksek lisans tezi). <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/> (Tez No. 123176)

- Karasoy, D. (2004). *İlköğretim 4. ve 5. Sınıfta sosyal bilgiler dersinin öğretimi ve öğretiminde yaşanan güçlükler* (Yüksek lisans tezi). Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi'nden edinilmiştir. (Tez No. 147501).
- Kaya, H. (2013). *Neden Coğrafya? Neden Coğrafya Eğitimi?* Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Gazi Üniversitesi, Ankara.
- Küçükahmet, L (1999). *Öğretimde planlama ve değerlendirme* (10.Baskı). İstanbul: Akım Yayınevi.
- Millî Eğitim Bakanlığı [MEB]. (2005). *Sosyal bilgiler dersi (4-7. sınıflar) öğretim programı*, Ankara: MEB Yayınları.
- Millî Eğitim Bakanlığı [MEB]. (2015). *Sosyal bilgiler dersi, 4, 5, 6 ve 7. sınıflar öğretim programı*. Ankara: MEB Yayınları.
- Özey, R. (2002). *Dünya ve Türkiye ölçeğinde siyasi coğrafya*. İstanbul: Aktif Yayınları
- Özmentar, M. F. and Öztürk, A. (2017). Problem Solving Skill in Primary Mathematics Curricula Documents of The Republican Period. *International Journal of Social and Educational Sciences* 4 (7), 120-146.
- Sever, R, Mazman Budak, F. ve Yalçinkaya, E. (2010). Coğrafya Eğitiminde Kavram Haritalarının Önemi. *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 13 (2), 19-32. Retrieved from <https://dergipark.org.tr/tr/pub/ataunisosbil/issue/2824/38125>
- Tonga, D. (2012). Sosyal bilgiler öğretmenliği lisans programının değerlendirilmesi. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 10(4), 779-803.
- Turan, R. (2018). Eğitim fakültelerinin sosyal bilgiler öğretmenliği lisans programlarında 2018 yılında gerçekleştirilen güncelleme üzerine genel bir değerlendirme. *Uluslararası İnsan, toplum ve Spor Bilimleri Sempozyumu Tam Metin Bildiriler Kitabı*, 602-619.
- Turan, R. ve Yıldırım, T. (Ed.). (2019). *Sosyal bilgilerin temelleri* (3. Baskı). Ankara: Anı Yayıncılık
- Yazıcı, A. İ. (2001). *İlköğretim okulları birinci ve ikinci kademe sosyal bilgiler öğretiminin çeşitli değişkenler açısından incelenmesi* (Yüksek lisans tezi). <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/> (Tez No.108941).
- Yıldırım, A., ve Şimşek, H. (2013). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri* (8. Baskı). Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Yin, R. K. (2014). *Case study methods: design and methods*. Sage Publication, 5. Edition, London.

Etik, Beyan ve Açıklamalar

---

1. Etik Kurul izni ile ilgili;

Bu çalışmanın yazar/yazarları, Sinop Üniversitesi İnsan Araştırmaları Etik Kurulu'nun tarih: 13.09.2021 sayı: 6 ve karar: 2021/117 ile etik kurul izin belgesi almış olduklarını beyan etmektedir.

2. Bu çalışmanın yazar/yazarları, araştırma ve yayın etiği ilkelerine uyduklarını kabul etmektedir.

3. Bu çalışmanın yazar/yazarları kullanmış oldukları resim, şekil, fotoğraf ve benzeri belgelerin kullanımında tüm sorumlulukları kabul etmektedir.

4. Bu çalışmanın benzerlik raporu bulunmaktadır.
